

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ОНИЩЕНКО Тетяна Валеріївна

УДК 821.161.2 (092) Кононенко М.

**ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ МУСІЯ КОНОНЕНКА:
ПРОБЛЕМАТИКА І ПОЕТИКА**

10. 01. 01 – українська література

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук**

Київ – 2002

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі української літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
ПОГРЕБЕННИК Володимир Федорович,
 Національний педагогічний університет
 імені М.П. Драгоманова,
 завідувач кафедри української літератури

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор,
 член-кореспондент НАН України
МИШАНИЧ Олекса Васильович,
 Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка,
 завідувач відділу давньої української літератури

кандидат філологічних наук
ВЕКУА Оксана Віталіївна,
 Національний університет харчових технологій,
 старший викладач кафедри українознавства

Провідна установа: Інститут філології Національного університету імені Тараса Шевченка,
 кафедра української літератури ХХ століття, Кабінет Міністрів України,
 м. Київ

Захист відбудеться “ 21 ” січня 2003 р. о 14³⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.04 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано “ _17_ ” _грудня_____ 2002 року.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Н.П. Гальона

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У сучасному українському літературознавстві вирізнялася тенденція до повернення художньої спадщини митців, переслідуваних радянською владою, в активний науковий обіг. Через ідеологічне свавілля радянської доби характеристика українського літературного процесу кінця XIX – початку XX століття подавалася в ті часи схематично й викривлено. Творчість багатьох письменників або вилучалася з літературного обігу, або згадувалася лише принагідно з приміткою “буржуазно-націоналістичний письменник”, залишалася “закритою” для наукових розвідок. До повернутих із майже повного забуття належить і літературна творчість Мусія Степановича Кононенка (1864—1922), яка ще не була предметом спеціального вивчення.

Актуальність теми дослідження. Віднесений до “другорядних”, Мусій Кононенко був недооцінений по смерті літературознавчою критикою, яка зупинялася лише “на самих сонячних шляхах літератури” (І.Франко), ігнорувала творчість письменників “другого ешелону”. Таку позицію свого часу заперечив Іван Франко, надаючи перевагу культурно-історичній школі, за законами якої дослідник “з подякою і пієтизмом розбирає й скромні, й забуті писання дрібних талантів”, адже “все, що свідчить про духове життя, про духовий інтерес, вищий над буденні матеріальні клопоти і турботи життя, гідне уваги історика літератури”¹.

Роль дрібніших талантів не зводиться лише до основи у формуванні геніїв. Адже щоби всебічно збагнути об’єктивний стан літературного життя кінця XIX – початку XX століття, передати його динаміку, інтенсивність пошуків нових мистецьких форм, стильове і жанрове розмаїття, необхідно оцінити творчий внесок таких митців у духовну скарбницю вітчизняної культури.

Порівняно невеликий доробок українського поета, прозаїка, публіциста, літературного критика, фольклориста, педагога і громадського діяча Мусія Кононенка є тим своєрідним мистецьким явищем, на якому позначилася його співвіднесеність з періодом кінця XIX – початку XX століття, що відобразився в етиці, мистецтві і філософії. Поезія М.Кононенка цікава стильовою дифузією власне літературних і “відфольклорних” мотивів, показова домінуванням філософсько-релігійних і патріотичних первнів. Прозі письменника властиве зацікавлення іманентними рисами людської особистості, тонке відчуття суспільних настроїв, тенденцій культурного розвитку людства, які лише прокладають собі шлях до свідомості широкого загалу.

---

¹ Франко І. План викладів історії літератури руської. Спеціальні курси. Мотиви // Франко І. Збір. творів: У 50 т. – К.: Наукова думка, 1984. – Т. 41. – С. 37.

Заглиблення у внутрішній світ людини, психологічний аналіз, своєрідність художнього мислення письменника роблять його творчу спадщину в кращій її частині оригінальним явищем української літератури. На ретельне дослідження заслуговує форма писань М. Кононенка, у яких, незважаючи на окрему невиробленість стилю, простежуються поступальні системні зміни. Викликані процесами психологізації прози, ліризації письма, вони властиві насамперед жанрово-стильовій системі.

Ім'я М. Кононенка (псевдоніми – Школиченко, Вівторок) найчастіше зустрічається в окремих літературних оглядах з 1887 по 1909 рр. О. Коваленка, М. Комарова, О. Огоновського, І. Франка, М. Шаповала та ін. Лише наприкінці ХХ століття заходами і розвідками сучасних літературознавців В. Погребенника, П. Ротача та М. Ткачука ім'я письменника, його творчість, громадська діяльність стали відомими. В. Погребеннику належать аналітичні дослідження поетичної творчості письменника². Проте всі ці розвідки є тільки прологом майбутнього комплексного дослідження творчості митця як своєрідної ідейно-художньої системи в літературному процесі кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Таким чином, літературна творчість Мусія Кононенка залишається досі невідомою ширшому загалу читачів, тому виникає необхідність комплексного дослідження всіх родів творчого доробку письменника, включення його в ієрархію репрезентантів письменства межового тридцятиліття.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами кафедри. Дисертація виконувалась як складова частина комплексного дослідження “Шляхи розвитку української літератури ХVІІ – ХХ століть”, над яким працює колектив кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Метою роботи є визначення проблематики і поетики творчості Мусія Кононенка в її еволюційному розвитку, з'ясування ідейно-стильової самобутності прози і поезії письменника, місця його творчості у літературному процесі кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Досягнення цієї мети передбачає ров'язання таких **завдань**:

- охарактеризувати ознаки образного мислення Мусія Кононенка-лірика й ліро-епіка;
- виявити типологію ліричного героя, ієрархію ліричних та епічних жанрів, особливості архітектоніки, ритміки й метрики творів, об'єднаних у збірках та вміщених у періодичних і неперіодичних виданнях;
- з'ясувати композиційні та сюжетні особливості віршової й прозової епіки Мусія Коно-

² Погребенник В. “Він був країни вірний син, коханець волі...”. Особа й творчість Мусія Кононенка // Кононенко М. Хвилі: Збірка віршів. – К., 1994. — С. 5-20; Погребенник В. Поет народних традицій. З нагоди 130-річчя від дня народження Мусія Кононенка // Народна творчість та етнографія. – 1994. – №4. – С. 24-29.

ненка;

- дослідити особливості й ефективність його характеротворення;
- висвітлити специфічні риси індивідуального епічного стилю Мусія Кононенка в його розвитку, атрибутувати стильову домінанту митця;
- визначити місце творчості та роль Мусія Кононенка в українському літературному процесі кінця XIX – початку XX століття.

Предметом дисертаційного дослідження є ідейно-естетичні пошуки і новації письменника у ліричних, ліро-епічних і епічних жанрах, своєрідність системно сформованого стилю й взаємодія образотворчих домінант літературної творчості Мусія Кононенка.

Матеріалом дослідження стали поетичні і прозові твори Мусія Кононенка, опубліковані у прижиттєвих книжках 1885 – 1918 рр. (“Ліра”, “Москаль, змій та царівна”, “Княгиня-кобзар”, “Між народ”, “З Богом не змагайсь”, “На селі”, “Струна”, “Покута”, “Хвилі. Кн. I—V”) та в помертвих виданнях (“Хвилі. Збірка віршів” (1994), “Повісті” (1997)). Допоміжним матеріалом дослідження стали мемуари письменника, епістолярна спадщина, архівні джерела, які зберігаються у відділі рукописів Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, Інституті рукописів Національної бібліотеки України імені акад. В.І. Вернадського НАН України, Центральному державному історичному архіві України тощо.

Теоретико-методологічною основою дослідження є філософські концепції Арістотеля, А. Камю, Ф. Ніцше, літературно-критичні праці – О. Грушевського, А. Кримського, І. Франка, Д. Чижевського; історико-літературні дослідження українського письменства О. Гнідан, А. Гуляка, Т. Гундорової, С. Павличко, А. Погрібного, П. Хропка, В. Шевчука та ін.

У дисертації використано й інтерпретовано дослідження, присвячені творчості Мусія Кононенка (В. Погребенника, П. Ротача, М. Ткачука).

Для розв’язання поставлених завдань застосовано **методи**: культурно-історичний, біографічний, історико-порівняльний, контекстуальний, філологічний, психоаналітичний, герменевтичний, а також прийом інтертекстуального розгляду художніх творів.

Наукова новизна. Робота є першим спеціальним дослідженням зібраного і систематизованого літературного набутку Мусія Кононенка. У ній з’ясовано та уточнено факти творчої біографії письменника, розкрито еволюцію образного мислення лірика, епіка й ліро-епіка.

Інтерпретацію проблематики, жанрово-стильової і художньої природи поетичної і прозової творчості Мусія Кононенка здійснено на тлі історико-літературного процесу 80-х років XIX – 10-х років XX століття, що дало змогу з’ясувати її художні особливості, визначити місце і значення в історії українського письменства кінця XIX – початку XX століття. Багато поетичних і прозових творів стали об’єктом літературознавчого аналізу вперше.

Теоретичне значення дисертації. Основні матеріали дослідження придатні для подальшого наукового вивчення літературного доробку Мусія Кононенка. Одержані результати і наукові висновки роботи можуть стати відправним моментом нових теоретичних і конкретно-історичних студій про письменство доби зламу віків, а також сприяють поглибленню уявлень про ідейно-тематичний комплекс і жанрово-стильові особливості літературного часу кінця 80-х років XIX – 10-х років XX століття.

Практичне значення роботи полягає у тому, що її матеріали можуть бути застосовані у програмах спецкурсів та спецсеінарів вищих навчальних закладів, у підготовці навчально-методичних посібників з історії української літератури, написанні курсових та дипломних робіт, у шкільній практиці на уроках позакласного читання, у вивченні літератури рідного краю, а також у видавничій практиці для коментування творів письменника. Наукові результати дослідження можуть скласти основу літературного портрета Мусія Кононенка.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення дослідження викладалися та обговорювалися на звітних наукових конференціях викладачів і аспірантів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (2000 – 2002), III і IV Всеукраїнських науково-теоретичних конференціях молодих учених в Інституті літератури імені Тараса Шевченка НАН України (2000 – 2001), Всеукраїнській науково-практичній конференції “Літературне краєзнавство: проблеми, пошуки, перспективи” (м. Полтава, 2001), Всеукраїнській науково-практичній конференції “Проблеми вищої педагогічної освіти у світі рішень II Всеукраїнського з’їзду працівників освіти і виступу Президента України Л.Д.Кучми” (м. Київ, 2001).

Результати дослідження впроваджувалися у загальноосвітніх школах I – III ступенів м. Глухова (довідка відділу освіти Глухівської міської ради Сумської області № 330 від 19.07.2002 р.), Глухівському навчально-виховному об’єднанні №1: дошкільний заклад – загальноосвітня школа I – II ступенів – колегіум (довідка № 148 від 3.06.2002 р.), Глухівському державному педагогічному університеті (довідка № 2388 від 20.08.2002 р.).

Основні положення та результати дослідження викладені у шести публікаціях.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку літератури (216 позицій). Загальний обсяг тексту – 167 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, наукову новизну та практичне значення дисертації, з’ясовано стан і проблеми дослідження, визначено його мету і завдання, окреслено но-

визну, теоретико-методологічну базу, теоретичну і практичну значущість, а також висвітлено апробацію результатів роботи.

У першому розділі *“Образний світ лірики і ліро-епосу Мусія Кононенка”* охарактеризовано мотиви творчості, образ ліричного героя, зображально-виражальні засоби поезії, досліджено процес формування М. Кононенка як поета, еволюцію його індивідуального стилю. У першому підрозділі *“Громадянсько-політичний пафос і філософізм поезії письменника”* розглянуто поезії громадсько-політичного і філософського спрямування, які займають важливе місце у поетичній творчості митця, починаючи з поезій ранніх збірок до п’ятикнижжя *“Хвилі”*. У них поєдналися ідейно-художні традиції класичного реалізму ХІХ ст. (*“Батуринські руїни”*, *“Приятелям”*, *“До рідного краю”*) з елементами неоромантизму і символізму (*“Малюнки життя”*, *“Зима”*, *“Кущ”* та ін).

Появу і функціонування філософських мотивів у творчості письменника можна пов’язати передусім з існуванням барокової і сентиментальної традицій, літературним життям елегійного жанру та близьких до нього інших ліричних жанрів, з більш чи менш виразними елегійними мотивами (*“Утопленик”*, *“Дума”*, *“Бороттє Життя зі Смертю”*). У *“Лірі”* М. Кононенко продовжив барокові філософеми про хистке, часове, обмежене становище людини у світі, які в опрацюванні лірика позначились оригінальними художніми рішеннями щодо осмислення проблем життя і смерті.

Філософізм ліричних поезій збірок *“Хвилі. Кн. I – V”* і ліро-епічних творів *“Іов”*, *“Юда Христородавець”*, *“Християнський Бог”* та ін. пов’язаний з переосмисленням значення Бога для людства. М. Кононенко за допомогою біблійних сюжетів висловив своє ставлення до Бога, до сфери несвідомого і неусвідомленого його обожнення. Письменник таким чином мисленнево увійшов у філософсько-проблемне коло системи духовно-філософського пізнання Бога і людини, що споріднювало хід його поетичної думки з філософсько-релігійними творами П. Куліша, І. Манжури, Я. Щоголева, М. Філянського, М. Вороного та ін.

М. Кононенко плідно розмірковував над екзистенційною проблемою добра і зла. Бог у розумінні письменника – це сукупність добра і зла, єдина цілісність. Таке філософське бачення автора ґрунтується на пошуку загальнолюдського естетичного ідеалу, який водночас може виступати гарантом порятунку як окремої людини, так і всього людства в цілому.

Філософські проблеми віри людини в Бога, життя і смерті, мистецькі проблеми вирішуються у поезії Мусія Кононенка як у літературно-мистецькому, так і в громадсько-політичному контекстах. Через призму *“вічних”* проблем на перше місце у філософсько-поетичних роздумах лірика імпліцитно виходить проблема рідної землі, України, її місця у тогочасному світі. Україна у філософських роздумах письменника виступає метаобразом,

синонімічним з екзистенціалом життя на протигагу смерті, віри в Бога.

Значне місце у творчості поета належить опрацюванню естетичних й культурологічних мотивів (вірші, присвячені М. Лисенку, художня Шевченкіана), експериментам зі зміною ритміки й строфіки (цикл “Епіграми”, “До Музи”, “Молитва”), поетичним ремінісценціям (“О. Олесю”, “Івану Франку”, “М.І. Міхновському”). Все це свідчить на користь ліричного заспіву письменника, хоч і не позбавленого слідів літературного “учнівства”.

Проблемно-тематичний діапазон громадянсько-політичної лірики “Хвиль” багатий на історіософські (“Мазепа”, “Заповіт Ярослава Мудрого”), сатирико-викривальні (“Рідний край”, “Московська мова”, “Пани”) мотиви, а також на відгуки на події Першої світової війни, національної революції 1917 – 1918 рр. в Україні (“Сучасні козаки”, “Велика війна 1914 року”, “Кругом різня та грабежі”, “Великодні дзвони”, “Одинока могила”). Це виявляє прогностичну зіркість патріота щодо державницького майбутнього України.

Об’єкти сатири Мусія Кононенка і манера сатиричної компрометації антинародних об’єктів тотожні з представленими в традиції В. Самійленка, О. Маковея, зіставні з політичною сатирою І.Франка. В українській післяшевченківській сатиричній поезії М. Кононенку належить помітне місце у розвитку політичної сатири, спрямованої на викриття ворогів національної ідеї.

Традиційний жанр послання у громадянсько-політичній ліриці М. Кононенка ввібрав чимало реалій дійсності, зумовлених обставинами українського політичного та культурного життя кінця ХІХ – початку ХХ ст. (“Панам”, “Землякам”, “Товаришам-тарасівцям”, “Україні”). Особливостями версифікаційних вирішень таких поезій стали куплетна строфа-рефрен, а також структура збірного монологу від супротивної сили (“Амінь”, “До рідного краю”), що збагатило українську лірику етичною критикою лицемірності українських ренегатів і ганебної політики імперської влади.

Громадянські поезії “Хвиль” урізноманітнили систему ліричних жанрів М.Кононенка елегією (“Батуринські руїни”, “Елегія”), віршем-закликом (“Товаришам-тарасівцям”), літературною піснею (“Нові пісні на стародавній голос”), віршем “з нагоди” (“На смерть “Галицької Русі”), гімном (“Гімн український”, “Великодні дзвони”), літературною молитвою (“Молитва за Отчизну”), автобіографічною поемою (“Чудак”), присвятою (“С.С.Ковальову”). Ці жанри потрактовано самобутньо й оригінально. Краща частина творчого набутку М. Кононенка-лірика органічно вписана в українську поезію, пройнята національно-патріотичним духом і відображає енергію доби межі ХІХ – ХХ століть.

Другий підрозділ першого розділу **“Фольклоризм як фактор естетичного будівництва поета”** присвячено дослідженню образного мислення М. Кононенка-лірика й ліро-епіка, що характеризується дифузією “відфольклорних” і міфологічних мотивів та внутрішньолітера-

турною традицією художнього синтезу романтичних і реалістичних компонентів, естетично-емоційним переосмисленням національно-народних джерел.

“Відфольклорна” лірика М. Кононенка продовжила романтичні традиції Т.Шевченка, О.Шпигоцького, С. Руданського розробкою ліризму сердечної чулості (“Дума”, “Убогій панні”), сентиментально-реалістичних образів, зокрема образу сироти (“Сирота”), розкритого на основі поєднання автобіографічних фактів з попередніми літературно-фольклорними моделями О.Кониського, М. Костомарова. У поезії М. Кононенка сирітство – метафоричний образ не лише пошуку кращої долі, а й духовної безпритульності.

Мусій Кононенко не цурався творчого експериментування, коли поєднував силабо-тоніку з народним тактовим віршем (“Кобзар”), модифікував жанр “словесного пам’ятника” (“Сирота”). Серед “відфольклорних” поезій Мусія Кононенка передусім виділяються колискові пісні (“Баю, баю”, “Пісня над колискою сина” та ін), які вирізняються емоційно-естетичною трансформацією прототипу і по-своєму опосередковують внутрішньолітературну історію функціонування жанру в красній словесності, починаючи від П.Куліша і Я. Щоголева. На особливу увагу також заслуговує і “персонажна лірика” (“Думи засватаного парубка”, “Сама собі”). Саме цей жанровий різновид поряд із творами І. Франка, Б.Грінченка, М. Старицького, І. Манжури завдяки використанню характерних мовних зворотів, лексем, ліричної сповіді, монологу як вияву почуттів персонажа, поетики іменних димінутивів розширив стильову та експресивну палітру української поезії кінця ХІХ століття.

Аналіз віршованої епіки М. Кононенка, жанрово збагаченої поемою-баладою (“Княгиня-кобзар”), поемою-казкою (“Багатий Марко”, “Син Напоминай”), поемою-легендою (“Юда Христоводавець”, “Покута”), дозволяє говорити про їх фольклорно-міфологічне підґрунтя. Так, балада “Княгиня-кобзар” (1893), нарівні з “Думою про княгиню-кобзаря” (1891) Б. Грінченка та “Поемою про білу сорочку” (1899) І. Франка, є оригінальним варіантом світового мандрівного сюжету, відомого у німецькій, хорватській та інших народних словесностях. Досягненням М.Кононенка в опрацюванні сюжету поеми є розробка парадигми образу жінки з давньослов’янського народного епосу, надання їй самобутнього ліро-епічного бачення. “Княгиня-кобзар” М. Кононенка також заснована на міфопоетичних сюжетних прийомах, наприклад ущільнення часу (він найчастіше використовувався у народних казках, у ХХ ст. – у “Вілі-посестри” й “Лісовій пісні” Лесі Українки).

Казкові мотиви (“Москаль, змій та царівна”, “Син Напоминай”, “Багатий Марко”, “Коваль та однооке лихо” та ін.) М. Кононенко підпорядкував авторській версії опрацювання морально-етичних істин. Майстерність версифікаційної техніки, вміле синтезування народнопоетичної основи та авторського вимислу (наприклад, контамінація декількох казкових і побутового сюжетів у казці “Москаль, змій та царівна”) доводять, що з віршовими казками

М.Кононенко, як і з відомими творами цього ж жанру І. Франка, І.Манжури, Б. Лепкого, Б. Грінченка, пов'язаний подальший розвиток української літературної казки у післяромантичну епоху.

Результатом зростання літературно-“казкарських” умінь М. Кононенка став “Багатий Марко” (1895). Автор у творі вдало поєднав казково-фантастичний матеріал із картинами побуту і звичаїв українського народу. Народні прислів'я, приказки, ідіоми, виконавши службову роль і створивши мовний фон, виступили елементами образності. Це надало творові національного звучання, зробило його доступнішим у сприйманні. Тож епік-казкар еволюціонував у жанрі літературної казки від простого дотримання і репродукування фольклорної сюжетики (“Коваль та однокле ліхо”) до такого художнього типу казки, коли автором використовується лише загальна подієва модель народної казки, а все інше генетично є продуктом його мислення і світобачення.

Образний світ ліро-епіки М. Кононенка збагачений християнсько-міфологічними мотивами, представленими у поемах “Покута”, “Іов”, “Юда Хриstopродавець” та ін. Творчим набуток письменника у розробці біблійних сюжетів стало наближення християнського міфу до реальної дійсності, загострення його моралізаторського змісту, християнсько-релігійної повчальності, зокрема вибраних апокрифічних мотивів, що відбивали народну філософію неприйняття гріховного життя.

Отже, “україноцентризм”, досить широкий спектр жанрів, значна вага естетичних тем і проблем, лірична й ліро-епічна проникливість художнього мислення (використання узагальнюючих метаобразів) письменника позитивно характеризують еволюцію образного світу поезії М.Кононенка.

У другому розділі *“Ідейно-тематичний комплекс і жанрово-стильові особливості епічної творчості Мусія Кононенка”* об'єктом вивчення стала прозова творчість письменника. Ідейно-тематичний її комплекс окреслено проблемами: інтелігенція і народ (“Між народ”, “На селі”); онтологічні й аксіологічні аспекти життя українського селянства кінця ХІХ – початку ХХ століття; соціальне аутсайдерство українського етносу в царській Росії (“Значні люди на селі”, “Візник”, “Страшний пан” тощо); деградація особистості в царському війську, нівеляційний тиск дійсності на людину (“Хахол”, “На побивку”, “Злодій”). У першому підрозділі *“Світоглядна парадигма белетристики письменника”* розкрито світоглядну й естетичну позицію М.Кононенка у контексті літературно-мистецького життя кінця ХІХ – початку ХХ ст.

У дослідженні відзначено, що світоглядні переконання Мусія Кононенка генетично похідні від ідей реалістів-“народників”, зокрема культурницької програми Б. Грінченка, який акцентував виняткову важливість освіти народу. Близькою М. Кононенку була націотворча

настанова І. Франка про необхідність всебічного навчання і виховання народних мас як політичної сили ще в недержавних умовах. Письменник постійно доводив, що для безправних етносів освіта є першочерговим завданням, яке у поворотні історичні моменти навіть перевищує всі інші. Раціоналізм Мусія Кононенка, зіставний із властивим О. Кониському, народжував філософсько-утопічну певність, що несправедливі суспільні порядки можуть бути безкровно змінені силою розуму. Обидва еволюціоністи і прогресисти покладали надії не на революцію, а на “добро освіти і любові”.

Близькість таких ідей до світоглядної позиції М. Кононенка кінця ХІХ століття зумовлювала й характер його прозової епіки. Прозаїк увиразнив суспільне значення багатогранних виявів життя та різномірні зв'язки між ними, художньо змодельовав долі звичайних людей. У характеротворенні він спирався на власний життєвий досвід, на своє знання й розуміння людей, їхніх доль, мотивів вчинків. Епік порушував і розв'язував у повістях і оповіданнях актуальні проблеми, суголосні зі значними суспільними подіями кінця ХІХ – початку ХХ ст. (“На селі”, “Візник”, “Страшний пан”).

Світоглядно пов'язаний з ідеологією просвітницького, мирного “народництва”, Мусій Кононенко-епік художньо експлікував її в повістях і оповіданнях на основі світоглядно-естетичної орієнтації міметичного типу. Онтологічно і соціально її було підпорядковано вимогам художнього відтворення нової національно-народної дійсності, що визначало художнє осердя прози І. Франка, І. Нечуя-Левицького, Б. Грінченка, Олени Пчілки, а також було суголосним модерністським течіям (імпресіонізм повісті “Fata morgana” М.Коцюбинського). Спроби початку ХХ віку щодо оновлення тематики і способів “оброблення” літератури теж не були цілком чужими для М. Кононенка. Проте “ідеологічним” центром його творчої активності залишалося відстоювання народницьких гасел праці задля “меншого” брата, художнє моделювання соціальних і психологічних типів народницької інтелігенції.

Аналіз прозової спадщини Мусія Кононенка засвідчує його ґрунтовну обізнаність як із соціально-політичними проблемами, так і з обставинами літературного розвитку кінця ХІХ ст. Світоглядна парадигма прози Мусія Кононенка ґрунтується на тезі про те, що лише повернення інтелігенції до народних мас спроможне поставити українську націю на одному рівні з польською і російською. Ці думки письменника характеризують його як ідейно й ідеологічно заангажованого представника “молодого покоління” реалістичного “народницького”, просвітянського напрямку в українській літературі.

У другому підрозділі *“Художнє моделювання соціальних і психологічних типів інтелігентів-народників у повістях “Між народ” і “На селі”*” об'єктом вивчення стала сукупність чоловічих і жіночих образів представників селянства й освічених верств, особливості й

засоби характеротворення.

У ньому з'ясовано композиційно-сюжетні особливості творів, досліджено творення та еволюція саморуку соціальних і психологічних героїв повістей.

Вміння уважно аналізувати навколишній світ, пластично й різнобарвно зображувати його – художньо-визначальна позитивна прикмета творчої майстерності Мусія Кононенка, що розкрилася у першій повісті “Між народ” (1892). Присвячений діяльності інтелігента-народника на селі твір своєрідно модифікував конфлікт, який поступово переводиться із соціальної в ідеологічну площину. Суб’єктивність ідеологічно-психологічного засновку зумовила співвідношення об’єктно-епічно зображеної “культурницької” діяльності інтелігентів на селі з власними характеристичними думками Андрія Петренка. Конфлікт оформився не так між різними героями, як між різними іпостасями протагоніста. Перша іпостась відтворила ідеал цілісного характеру, одержимого ідеєю просвітництва і народництва, цілеспрямованого й відданого цій діяльності. Інша – втілила особистість, на творення характеру якої по сутньо вплинули зовнішні подразники, внутрішні переживання та надмірні побоювання, здатні змінити обраний напрям у діяльності.

М. Кононенко свідомо уникнув висловлення власних поглядів, поєднавши суб’єктивний елемент з об’єктивним світовідчуттям. Це, в свою чергу, безпосередньо вплинуло на архітектуру твору. У повісті “Між народ” морально-етичний конфлікт розбудовано і підпорядковано конфлікту із соціальною дійсністю Російської імперії 90-х років XIX століття.

Діяльності представників молодого просвітянської інтелігенції на селі присвячено повість “На селі” (1898). У цьому творі соціальне осмислення життя поєднується з досить тонким психологічним аналізом поведінки персонажів. Художня галерея представників народницької інтелігенції у повісті включає такі три їх типи: споглядальний (Мисак); дуалістичний тип, який прагнув допомогти народові у досягненні елементарного рівня культури, водночас не забуваючи про свої власні інтереси (Дмитро Горбацький); активний, діяльний сільський тип, представлений жінкою-інтелігенткою (Уляна Іванівна).

Ідеалом служіння народові у повісті “На селі” виступає свідомо Уляна, яка залишається вірною ідеї “служіння народові до останнього подиху”. Головним завданням життя Уляна обрала дійсну допомогу крсянам, реальну працю на селі, освіту народу і виховання селян. М. Кононенко визначив життєву позицію героїні так, щоб читач не мав сумніву у її непорушності. Її позиція – це квінтесенція переконань, *profession de foi* (кредо) автора, переломлена через світовідчуття жінки-інтелігентки, перейнята її намаганнями самоствердитися не лише як інтелігент-народник, а передусім як вільна жінка.

У розкритті проблематики “інтелігенція і народ” епік виявив значну мовну майстерність (діалогам, наприклад, властива особлива легкість, невимушеність, наявність глибинного пі-

дтексту за позірними художніми подробицями). В епічній фактурі повісті домінує авторське слово, яке органічно інтегрує лад вислову і мислення демократичних персонажів, набуваючи в психологічних ситуаціях літературно-продуктивної форми невласне прямої мови. Світогляд персонажів розкривається не лише через думки чи за допомогою внутрішніх монологів, а здебільшого у спілкуванні персонажів один з одним, в авторських порівняльних та опосередкованих характеристиках, в обстоюванні дійовими особами правильності вибору та вчинків. Письменник постійно зіштовхував антагоністів, змушував виявляти свою позицію, перевіряв її обставинами життя. Це дало змогу читачеві краще усвідомити як характери, так і суспільні позиції представників народництва на селі.

У третьому підрозділі другого розділу дисертації **“Образ українського селянства кінця XIX – початку XX ст.”** досліджено ключовий збірний образ української прози межі XIX – XX ст. Тут розкрито особливості

малої прози письменника, представленої оповіданнями (“Візник”, “Страшний пан”, “Вихрестка”) і циклом архівних нарисів (“Значні люди на селі”).

У дослідженні з’ясовано, що характерною ознакою оповідань і нарисів про селянство у Мусія Кононенка було передусім розкриття характерів розумних, освічених селян, селян-підприємців (таким був і сам М. Кононенко, селянський син, який став активним діячем кооперативного руху в Україні). Власними силами поліпшуючи своє матеріальне становище, вони свідомо прагнули до освіти і зближення з представниками інших соціальних прошарків. Життя селянина у малій прозі епіка поставало складною, багатомірною реальністю, а його духовний світ – змістовним, емоційним, багатограним, сповненим почуттям власної гідності, хоч і не позбавленим негативних рис. Такий погляд на життя у селян свідчив про розуміння М. Кононенком вагомості людини в соціально-політичному і духовному житті, в контексті життя нації.

Аналіз оповідання “Візник” дозволив дійти висновку про “синтетичний тип психологізму” (Ю. Кузнецов), продовження автором традиції українського філософського оповідання. Епік художньо розкрив у творі, як власна “філософія боротьби за життя” героїв оповідання поступово переростає у “філософію боротьби із самим собою”, підпорядковану тезі “чесності з собою” (згодом її оформив В. Винниченко). Оповідання “Візник” є, по суті, відображенням того, як розвиток урбаністичної культури стимулював наміри людини розібратися у навколишньому світі, у самому собі.

Продуманість композиції, система образів, психологізованість, використання прийому “історії в історії”, філософські діалоги між героями, що становлять своєрідну “історію душі” колишнього селянина Олексія, подану в процесі саморуху й саморозвитку, вмотивованість ужитих мовних засобів (стилістичні повтори, емпатична мова, еліптичний синтаксис) в опо-

віданні “Візник” засвідчили оволодіння М.Кононенком елементами модерної наративної форми, синхронне збагаченню епічних викладових форм української літератури початку ХХ століття.

Реалізм М. Кононенка передбачав розкриття історії сучасного йому суспільства у різноманітних його проявах, явищах, фактах із життя індивідуума. Архівний матеріал дає змогу простежити інтерес Кононенка-епіка до зображальних можливостей художніх подробиць та деталей у характеротворенні (нариси “Лебедюк”, “Триць”, “Перезлюк” та ін.). Нариси письменника мали скласти розпочату книжку “Значні люди на селі”, проте їх не було завершено. Майстерність художніх подробиць, деталей, життєва основа, фактографія характерів, розкриття соціально-історичної природи індивідуального характеру, притаманні циклу нарисів “Значні люди на селі”, виявляють нові творчі досягнення епіка у відтворенні образу українського селянина кінця ХІХ – початку ХХ століття.

У четвертому підрозділі другого розділу *“Аналітичне розкриття нівеляційного тиску дійсності на людину в епіці Мусія Кононенка”* розглянуто оповідання письменника кінця ХІХ століття на військову тематику.

Твори Мусія Кононенка з військового життя (“Злодій”, “На побивку”, “Хахол” та ін.) є “людськими документами” значної художньої сили. Разом з творами Т. Шевченка, Ю. Федьковича, І. Нечуя-Левицького, В. Стефаника, Марка Черемшини, С. Твердохліба, М. Яцкова, А. Чайковського вони складають в українській літературі своєрідну рекрутсько-воєнську епопею, яка є переконливим звинуваченням мілітаризму ХІХ – ХХ століть, суспільних порядків того часу.

В аналізі оповідань відзначено реалістичну об’єктивізацію зображуваного, що часом набуває під пером прозаїка натуралістичних рис. Автор не тільки висвітлює життя та побут військовиків, а й проаналізував психологію головних героїв, порушивши болючу проблему взаємин чинів у царській армії. Розкриттю характерів сприяло використання у творах художньої деталі, що виступає деталлю-штрихом, мікрообразом, який вказує на поглиблення колізії “внутрішній світ – об’єктивна реальність”. В оповіданні “Злодій” психологічною деталлю є усмішка головного героя Кузьменка, що показує роботу його самосвідомості. Ця художня деталь конденсувала трагізм ситуації, стала свідченням нерозв’язаності конфлікту героя з оточенням. М. Кононенко розкрив внутрішній світ і психологію душі героя, нездатного протистояти моральним і фізичним утискам армійського середовища. У цьому творі прозаїк показав не просто трагедію окремої людини, а приреченість цілого суспільства, яке здійснює нівеляційний тиск на людину. Епік переконливо змодельовав художню промовисту картину морального зламу особистості під впливом рекрутчини.

У дисертаційній роботі з’ясовано, що в оповіданнях військової тематики культивується

суб'єктивний тип літературного психологізму, коли зовнішні події подаються через внутрішнє сприйняття героя. При цьому персонаж перебуває в локалізованому просторі, що впливає на нього і формує своєрідну екзистенційну атмосферу, яку автор відображував за допомогою використання численних експресивних висловлювань, віськових професіоналізмів. За допомогою “естетики потворного” епік згальванізував притуплені смаки своїх співвітчизників, щоб вивести їх зі стану байдужості, підвести до логічного умовиводу: підлягання режимному тиску супроводжується фізіологічним і психічним руйнуванням характеру. В оповіданнях “Хахол”, “Злодій”, “На побивку” простежується своєрідний синтез зображення дійсності – її сірості й нужденних буднів із моментами ідеального існування в душі героя. Військове життя жорстоке, часом навіть жахливе, непривабливе, складне. І все ж воно не може вбити життєдайних сил, цінностей, які є в сильної особистості, здатної перемогти всі жахи військової служби, зберегти навіть у такому негуманному суспільстві людяність, порядність, традиції релігійного благочестя (Трохим Перепічка з оповідання “Хахол”).

У дисертації відзначено, що численні внутрішні монологи героїв, сповнені психологічних переживань, фіксація грубо-натуралістичних колоритних подробиць армійського життя свідчать про наявність культивування естетики настрою в оповіданнях М. Кононенка на військово-тематичну тематику. Ці твори характеризують своєрідну морально-етичну настанову епіка на засудження егоїзму, прислужництва, звеличення історичних етноментальних рис – волелюбності, безкорисливості, лицарського благородства.

У **висновках** узагальнено основні результати дослідження літературної творчості М. Кононенка, окреслено риси індивідуального стилю митця, його ідейно-естетичні пошуки, місце і значення в літературному процесі.

Міцним естетичним фундаментом для письменницького “будування” і творчого прогресу М. Кононенка стала ідейно-художня взаємодія з плідними традиціями української літератури XIX – початку XX століття. Різноманітним є набуток митця в художньо-родових аспектах: він створив ліричні, ліро-епічні й епічні твори.

Еволюція Кононенка-лірика відбувалася в напрямку від переспівів народної творчості, від переймання Шевченкових мотивів і образів до оригінальних актуальних і злободенних ліричних творів, сповнених високого патріотизму (“Великодні дзвони”, “Гімн український”). Творчо опрацьовуючи “відфольклорні”, християнські та міфологічні мотиви, Мусій Кононенко розширював проблематику ліричного і ліро-епічного жанрів, збагачував поетику містких метаобразів, оригінальні версифікаційні засоби. Письменник дотримувався уже апробованих попередниками традиційних прийомів сатиричного зображення дійсності і вживав нові їхні варіанти: ударний фінал, градація риторичних питань, пуантні заклики, алегоричні образи.

Белетристика М. Кононенка кінця XIX – початку XX століття продовжила реалістичні

традиції змалювання діяльності української народницької інтелігенції, життя українського селянства межі XIX і XX віків, увела недостатньо досліджені проблеми деградації особистості в царському війську. Проблеми, які вирішує митець, мають загальнопсихологічну основу – морально-етичні аспекти існування людини, її стосунки з навколишнім світом, фізична і духовна неволя, психологія поведінки. Письменник наснажив свої твори українською ідеєю, трансформованою в системі художніх образів. Однією з головних для нього стала націотворча функція інтелігенції.

У розкритті проблеми “інтелігенція і народ” помітна еволюція поглядів героїв повістей від суто споглядальних до діяльно-активних. Поява у художньому доробку прозаїка образів інтелігентів-народників відповідала потребам часу – пошукам українською літературою нового героя (“Між народ”, “На селі”). Суттєвою ознакою “ідеологічних” повістей Мусія Кононенка є не лише розкриття стосунків інтелігента-культурника з народом, а й з’ясування причин численних непорозумінь, які виникали між представниками української інтелігенції і селянами та спроможні були суттєво обмежити результати просвітницької діяльності на селі.

Мала проза письменника присвячена життю українського селянина кінця XIX – початку XX століття, який поступово стає більш активним членом суспільства, прагне відстояти свою національну автентичність. У прозовій творчості письменник тяжіє до розкриття складного і неоднозначного внутрішнього світу своїх героїв. Одночасно з соціальними у творчості з’являються філософсько-екзистенційні мотиви: самотність і відчуження людини в суспільстві, пошук сенсу буття.

Визначальним моментом утілення автором суспільної проблематики є усвідомлення самотності людини в суспільстві, марність спроб знайти порозуміння у ворожому для персонажа середовищі. Найбільш глибоке осмислення таких проблем відбувається в традиційно реалістичних оповіданнях на військову тематику, позначених впливом натуралістичної школи (“Злодій”, “Хахол”).

Домінантою художнього стилю письменника є особлива увага до суспільного середовища, до подробиць і деталей повсякденного життя і діяльності героїв. Епіка М.Кононенка показова введенням оцінної позиції героя, конфліктом між дійсністю та уявним світом персонажів. Серед найбільш вдалих засобів творення образів у прозі Мусія Кононенка виділяються контрастні ситуації, вагомі характеристичні деталі, показ внутрішнього стану героя, його реакції на зміни, внутрішній монолог, вміння передати потік свідомості героя через поєднання прямої мови з мовленням оповідача.

Еволюцію стильової манери М. Кононенка засвідчив неореалістичний тип творів 900-х років. У ряді творів (“Злодій”, “Візник”) автор зосередив увагу не так на подієвому сюжеті,

як на внутрішніх конфліктах і переживаннях персонажів, їх реакції на зовнішній світ, переданих через внутрішні монологи, сповідальні елементи.

Майстерність письменника вповні виявилася у його вмінні індивідуалізувати мовлення персонажів із залученням широких пластів літературної мови, діалектизмів, просторічної лексики, фразеологізмів, жаргонізмів і русизмів, а також у широті психологічного діапазону, умінні глибоко проникати у внутрішній світ своїх героїв. Поетика художнього психологізму і манера психологічного аналізу М.Кононенка позначені історичною й індивідуальною конкретністю.

Аналіз художніх шукань і здобутків Мусія Кононенка дає підстави вважати творчість письменника в основній її частині самобутнім мистецьким явищем, цікавим художніми ідеями, жанрово-стильовими модифікаціями, оригінальними образами, мотивами, зображальними засобами, індивідуальною образною та мовною палітрою.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях:

1. Онищенко Т. Філіації спорідненого мандрівного сюжету в українській поезії кінця XIX – початку XX століття // Сучасний погляд на літературу: Зб. наук. праць. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2000. – Вип.4. – С. 38 – 48.

2. Онищенко Т. Художня реалізація образів інтелігентів-народників кінця XIX – початку XX століття у повісті Мусія Кононенка “На селі” // Сучасний погляд на літературу: Зб. наук. праць. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2001. – Вип. 6. – С. 88 – 100.

3. Онищенко Т. Оповідання М.С. Кононенка на військову тематику: проблематика, особливості творення художніх образів // Наука і сучасність. Зб. наук. праць Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. – К.: Логос, 2001. – Том XXVII. – С. 240 – 247.

4. Онищенко Т. В. Рання лірика Мусія Кононенка як пошук індивідуального творчого шляху письменника // Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки. – 2001. – №3. – С. 91 – 97.

5. Онищенко Т. Світоглядні орієнтири прозової творчості Мусія Кононенка у контексті української літератури кінця XIX – початку XX ст. // Літературознавчі обрії. Праці молодих учених України. – 2002. – Вип. 3. – С. 68 – 74.

6. Онищенко Т. Загальна характеристика поетичної творчості Мусія Кононенка // Літературознавчі обрії. Праці молодих учених України. – 2001. – Вип. 2. – С. 43 – 48.

АНОТАЦІЯ

Онищенко Т.В. Літературна творчість Мусія Кононенка: проблематика і поетика. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2002.

У дисертації комплексно досліджено особливості проблематики й поетики літературної творчості Мусія Кононенка у зв'язку з громадським та літературним життям межі XIX – XX ст.

На підставі аналізу різноманітного джерельного матеріалу відтворено творчу біографію М. Кононенка. До літературного обігу введено невідомі та маловідомі твори письменника, які дають можливість більш детальної характеристики його творчості. Розкрито національно-патріотичний й антикріпосницький пафос, екзистенційна проблематика збірок “Хвилі. Книги I–V”, прозових творів (“Хахол”, “Злодій”, “Візник”).

Здійснено фахову інтерпретацію жанрово-стильової і художньої природи поетичної і прозової сторінок спадщини літератора. Виявлено своєрідність образної системи поетичних творів М.Кононенка, композиційно-сюжетні ознаки прози, самобутність письменницької манери, константність її філософської і релігійної основи.

На основі мікроаналізу художньої прози письменника зроблено висновки про оригінальність його індивідуального стилю в літературному процесі кінця XIX – початку XX століття.

Ключові слова: жанр, проблематика, поетика, стиль, реалізм, літературний процес.

АННОТАЦИЯ

Онищенко Т.В. Литературное творчество Мусия Кононенко: проблематика и поэтика. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2002.

В диссертации раскрываются особенности проблематики и поэтики литературного творчества М.С. Кононенко (1864 – 1922).

Проанализированы поэтические произведения писателя, их образная система, исследован процесс формирования М. Кононенко-поэта, определена эволюция его индивидуального стиля.

Установлено, что стихотворения общественно-политической и философской направлен-

ности занимают основное место в поэтическом наследии писателя. Они объединили в себе идейно-художественные традиции классического реализма XIX века, элементы неоромантизма и символизма. Общественно-политическая лирика произведений внесла разнообразие в систему лирических жанров М. Кононенко элегией, гимном, литературной молитвой, автобиографической поэмой, посвящением и т.д.

Особое внимание в работе уделено анализу лиро-эпики писателя, характеризующейся эстетически-эмоциональным переосмыслением национально-народных основ. Прежде всего это “персонажная” лирика, которая вместе с произведениями И. Франко, Б. Гринченко, И. Манжуры и др., благодаря использованию характерных языковых приемов, лексем, лирического монолога, поэтики именных диминутивов, расширила стилевую и экспрессивную палитру украинской поэзии конца XIX века.

В жанре литературной сказки М. Кононенко успешно эволюционировал от простого копирования фольклорного сюжета до такого художественного типа сказки, где автором использовалась лишь общая сюжетная модель народной сказки, а все остальное было продуктом его вымысла. Сказочные мотивы лиро-эпики характеризуются мастерством версификационной техники, умелым синтезом народнопоэтической основы и авторского вымысла. С ними связано дальнейшее развитие украинской литературной сказки в конце XIX – начале XX века.

Творческой находкой писателя в разработке библейских сюжетов стало приближение христианского мифа к действительности, обострение его морализаторского содержания, христианского наставления.

Во втором разделе диссертационного исследования объектом изучения является проза М.Кононенко, идейно-тематический комплекс которой охватывает изображение деятельности представителей народнической интеллигенции; жизнь украинского народа конца XIX – начала XX века, статус его социального аутсайдерства в царской России; изображение деградации личности в царской армии, нивелиационного давления действительности на человека.

На основе анализа поэтики эпических произведений установлено, что в эпической фактуре в целом доминирует авторское слово, которое органически интегрируется с манерой высказываний и рассуждений персонажей, переходя в психологических ситуациях в несобственно прямую речь. Мироззрение персонажей раскрывается с помощью их диалогов и внутренних монологов.

Установлено, что доминантами художественного стиля писателя выступают исключительное внимание к общественному окружению, к деталям и подробностям жизни и деятельности героев. Эпика М. Кононенко характеризуется введением оценочной позиции ге-

роя, конфликтом между действительностью и вымышленным миром персонажей. Среди наиболее успешных способов характеристики героев в прозе писателя выделяются контрастные ситуации, существенные детали, изображение внутреннего состояния персонажа, внутренний монолог и т.д.

Мастерство М. Кононенко-эпика – умение индивидуализировать речь персонажей с использованием как нормативной лексики, так и диалектизмов, просторечий, фразеологизмов, жаргонной лексики, русизмов, а также широта психологического диапазона, умение глубоко проникать во внутренний мир персонажей. Поэтика художественного психологизма, манера психологического анализа обозначена у прозаика исторической и индивидуальной конкретностью, а созданные им образы выступают оригинальными разновидностями художественных типов, созданных талантами Панаса Мирного, О. Кобылянской, М.Коцюбинского и других писателей.

В диссертации определено, что идейно-тематический комплекс прозы Мусия Кононенко отображает общие тенденции развития украинской литературы. Для беллетристики писателя характерен реалистический способ изображения действительности, а также элементы нового для конца XIX – начала XX века мировоззрения.

Комплексное аналитико-синтетическое исследование творчества писателя позволяет сформулировать выводы о своеобразии авторского стиля, состоящем в обобщенно-философских размышлениях, идейной актуальности лучшей части творческого наследия М.Кононенко, доминантности отображения живой правды действительности в его творческом поиске.

Ключевые слова: жанр, проблематика, поэтика, стиль, реализм, литературный процесс.

ANNOTATION

Onyschenko T.V. Literature creation of Musiy Kononenko: problematics and poetics. – Manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of the Science (philology) with the speciality 10.01.01 – Ukrainian literature. – Myhaylo Drahomanov National Pedagogical University, Kyiv, 2002.

The dissertation deals with the complex research of problematics and poetics of Musiy Kononenko's literary works in the context of public and literary life of the late XIX–early XX centuries. The author presents the artistic biography of Kononenko based on analysis of wide range of sources. She put the number of unknown and less-known Kononenko's works to the literary use. They give one's the possibility to make the letter analysis of his works. The dissertant highlights national-patriotic and anti-feudal, existential problematics of Kononenko's collections, prosaic works.

In thesis presents the interpretation of genre-stylistic and artistic nature of poetical and prosaical parts of Kononenko's heritage. The thesis highlights the specialities of characters system of Kononenko's poetical works, compositional peculiarities of prose, author's style, so the stability of his philosophical and religion base.

On the basis of Kononenko's prose microanalysis the conclusion about originality of his individual style in the literary process of the late XIX – the early XX centuries was made.

Key words: genre, problematics, poetics, style, realism, literary process.

Підписано до друку 18.11.02 р. Зам. №

3/11-2002.

Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60 × 90/16. Тир. —

100.

Видавничий центр Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, вул. Трьохс-
вятительська, 4.